

PUBLIKACIJOS

R. PLEČKAITIS

J. H. ABICHTAS VILNIAUS UNIVERSITETE

Trisdešimt metų nedėstyta Vilniaus universitete filosofija atgijo po 1803 m. universiteto reformos, kai įsteigtas dvi filosofijos katedras — logikos bei metafizikos ir moralės filosofijos — užėmė iš Erlangeno atvykęs J. H. Abichtas.

Johanas Heinrichas Abichtas gimė 1762 m. gegužės 4 d. Vokietijoje, Folksštete. Baigęs Rudolfštato gimnaziją, Erlangeno universitete daugiausia studijavo filosofiją ir teologiją. Po studijų 1788 m. buvo paskirtas šio universiteto dėstytoju, vėliau, kopdamas tarnybos laiptais, buvo pakeltas profesoriumi. Dėstydamas Erlangeno universitete, J. H. Abichtas pasirodė esąs produktyvus autorius: vokiečių ir lotynų kalbomis paskelbė 24 veikalus („Filosofijos enciklopedija“, „Pažinimo filosofija“, „Patobulintoji logika, arba tiesos mokslas“, „Papročių metafizika“ ir kt.), išspausdino daug straipsnių įvairiuose vokiškuose leidiniuose. Tapęs I. Kanto pažįtur, kurios XVIII a. pabaigoje užvaldė Vokietijos universitetus, šalininku, J. H. Abichtas kritinės filosofijos rėmuose plėtojo savo ieškojimus, kartu patirdamas kritinės filosofijos interpretatoriaus K. L. Reinholdo įtaką. Vėliau J. H. Abichtas nuo kantizmo kiek nutolo.

1804 m. J. H. Abichtas atvyko į Vilnių, būdamas universitetui primestas įsakymu arba protekcija iš Peterburgo. Jo paskaitos Vilniaus universitete nebuvo populiarios: skaitė lotyniškai, sunkiu stiliumi, prisidėjo ir tautinės studijuojančio jaunimo aspiracijos. Labiausiai J. H. Abichtas pasižymėjo kaip kantizmo idėjų skleidėjas, jas savitai aiškindamas, filosofines problemas psychologizuodamas. Tai matyti ir iš jo 1810/1811 m. universiteto paskaitų programos: „Johanas Heinrichas Abichtas, filosofijos daktaras, ordinarinės logikos ir metafizikos profesorius, šešis kartus savaitėje popietiniu laiku nuo 3 val. 30 min. iki 5 val. dėstys: 1) pirmąją psichologijos dalį, aiškinančią sielos galias ir jų dėsningumus. Ją užbaigęs, tomis pat valandomis keturis kartus savaitėje dėstys: 2) proto kritiką — joje bus kalbama apie proto ribas, kuriomis apibrėžtas žmogaus protas, kai jis pažįsta daiktus, ir 3) metafiziką, arba mokslą apie būtį, apie pasaulio pradą, pasaulį, apie žmogaus sielos amžinumą, o paskui apie jos

nemirtingumą ir apie dievą. O du kartus savaitėje tomis pat valandomis dėstys: 1) psichologinę antropologiją, nurodančią sielos būdus, jų kilmę, ryšius ir ženklus; 2) visuotinę praktinę filosofiją, kurioje aiškinama žmogaus moralinė prigimtis, gėrio ir blogio ribos, proto ir valios laisvės, pareigos ir priedermės, teisingumo, atsakomybės už veiksmus, dorybės, protingumo ir išmintingumo, nuopelnų ir kaltės, atlyginimo ir bausmės klausimai. Šiuos abu mokslus dėstys kaip etikos įvadą¹.

Vilniaus universitete J. H. Abichtas dėstė iki mirties (mirė 1816 m. balandžio 16 d.). Tačiau Vilniaus laikotarpiu buvo mažai kūrybingas: išleido knygą „Vadinamosios tikrosios filosofijos pagrindiniai teiginiai“ („Initia philosophiae proprie sic dictae. Liber I, psychologiae partem primam continens“, Vilnae, 1814), parengtą universitete skaitomų paskaitų pagrindų, ir kelis straipsnius. Nepaisant skelbtos filosofijos idealistinio pobūdžio, J. H. Abichto veikla Vilniaus universitete reikšminga tuo, kad jis per 12 metų iš universiteto katedros akademinį jaunimą stengėsi supažindinti su klasikine vokiečių filosofija.

¹ Praelectiones in universitate doctinarum Caesareae Vilnensi 1810—1811.